

Патріотизм і ціннісні орієнтації сучасної української молоді

Кітов Микола Григорович
Китов Николай Григорьевич
Kitov Nikolay Grigorovich

Патриотизм и ценностные ориентации современной украинской молодежи. Patriotism and Value Orientation of Modern Ukrainian Youth

Обґрунтовується думка, що загальнолюдські цінності, які буцімто має засвоїти людина не існують. Існують цінності та ідеали певних спільнот, серед яких етнос і політична нація є найбільш системно зорганізованими. Тому цінності завжди найбільш повно проявляються в національній формі. Вони і виступають тими орієнтаціями, які детермінують діяльність людини.

Ключові слова: ментальність, патріотизм, молодь, ціннісні орієнтації, національно-визвольна боротьба.

В Національному університеті харчових технологій впродовж 15-ти років, в рамках вивчення дисциплін «Соціологія» та «Психологія», під керівництвом к. психол. н., доц. Нікітіної І.В. студенти проводять соціологічні опитування своїх ровесників з метою виявлення їх ціннісних орієнтацій. Предметом дослідження стають різнопланові духовні орієнтири української молоді. Останні сім років опитування направлені на з'ясування наскільки вона патріотично налаштована. Ми виходимо з того, що значна частина студентської молоді народилася вже в незалежній державі. Але думати, що успіх у її розбудові прийде сам собою, є небезпечною політичною ілюзією. Історія застерігає: сьогодні або ніколи український народ має завершити багатовікову боротьбу за розбудову власної держави. Особливу роль у цьому процесі відіграє молодь, зокрема її передова частина – студентство. Саме його професіоналізм, запліднений державницькою ідеологією активності, при цілеспрямованій підтримці держави, спроможний розв'язати багато проблем сучасної України.

Молодь за своєю природою є ані прогресивною, ані консервативною. Вона – лише потенція, готова до будь-якого починання. Це значить, що вона піде за тим, хто своїм прикладом, своєю відкритістю, героїкою боротьби за ідеали свободи поведе її за собою. Свобода ж громадянина – це можливість вибору ним певних цінностей, ідеалів, лінії поведінки. Сама ж можливість вибору визначається впливом різних факторів: закономірних і випадкових, спадкових і набутих, психологічних і культурологічних, моральних і правових тощо. Проте вибір завжди є вивільненням, екстеріоризацією того внутрішнього, неповторного духовного світу, що визначає особистість.

Однією з найсуттєвіших характеристик духовного розвитку особистості є оцінка рівня її самосвідомості. Самосвідомість – це, насамперед, оцінка людиною самої себе як суб'єкта певного способу життєдіяльності. Проте самосвідомість включає не лише усвідомлення і оцінку індивідом свого власного «Я», своїх інтересів, потреб, норм поведінки тощо, а й співвідношення себе з таким же унікальним і неповторним світом поза власним «Я». Тому самосвідомість завжди виступає єдністю індивідуального «Я» і «Я» колективного, групового. Отже, у процесі самоусвідомлення кожна людина відносить себе до певної соціальної спільноти: сім'ї, партії, клану, етносу, нації, політичної нації, держави тощо. Усвідомлюючись, внутрішнє, особистісне виступає мотивацією вибору із певної системи можливостей, а вмотивований вибір і проявляється як свобода особистості.

Духовний світ особистості формується у сім'ї, садочку, школі, ВНЗ, тощо. Але їх виховний вплив реалізується лише в умовах світовідчуття, культури певного етносу, адже поза етнічної культури не буває. Тобто, духовний світ особистості за нормальних умов життя завжди пронизаний національно-архетипічним. Воно може бути усвідомлене, або загнане ідеологічною «обробкою» в підсвідоме, але воно об'єктивно завжди існує. Усвідомити свої етнічні, національні корені, а якщо необхідно, то і вивільнити їх із підсвідомого – це екзистенційне прагнення кожної людини. «Бо, забувши і хто ми і звідки, як зуміємо збагнути – куди?» (Б. Мозолевський). У якому напрямку рухатися українському суспільству. Зовсім не випадково українофоби так бояться об'єктивного висвітлення української історії, особливо національно-визвольної боротьби народу. Проте, саме таке усвідомлення є однією з підвалин мотивації вибору особистістю лінії поведінки, патріотичних орієнтацій тощо. Адже патріотизм – це укорінене в душу народу прагнення своєї свободи. Громадянин може знати і любити свою землю, мову, культури, але нічого не робити для утвердження незалежної державності. Вищим проявом патріотизму є екзистенційна вкоріненість у людині почуття постійної боротьби за свободу (політичну, економічну, культурну) своєї держави. Найстрашнішою і до сих пір непереборною руїною, яка залишилася Україні від імперії, це інтелектуальна. Невипадково українська держава не має на сьогодні концептуального, а говорячи вже про ідеологічно-психологічне забезпечення своєї розбудови. Це – найбільша біда України. Люди втрачають історичну орієнтацію, віру, підпадають під прес пропагандистського розбою українофобів.

На формування особистості впливають культури різних етносів. Носієм же якої культури виросте особистість? Багато чого залежить від свободи її вибору. Проте існує й об'єктивна детермінанта цього процесу, а саме – розвиток етносу. Етнос у своєму розвитку проходить ряд етапів, ступенів. Одним із ступенів такого розвитку є формування його в націю. Нація – це етнос на такому ступені розвитку, коли усвідомлення необхідності створення власної незалежної держави виступає як життєва потреба більшості його соціальних груп і прошарків. Саме цю життєву потребу і виборює етнос шляхом національно-визвольної боротьби. Тому для українця (селянина чи робітника, науковця чи інженера, представника будь-якої політичної сили) взагалі не повинно існувати проблеми: бути чи не бути незалежній українській державності. Це право дано самою природою соціогенезу. Але названа проблема гостро стоїть перед представниками інших етносів. Саме для них існування української державності і української політичної нації є постійним плебісцитом, адже їм необхідно усвідомлювати співвідношення своїх культурно-етнічних потреб з потребами та інтересами корінного, титульного етносу. Співвідношення своїх інтересів та потреб на користь корінного етносу, що досяг рівня розвитку нації, і є для них патріотизмом. Якщо найхарактернішою ознакою етносу як системи є ментальність, то такою ознакою політичної нації є патріотизм. Патріотизм не виключає корисливості у відносинах між особистістю і певною спільнотою, але він завжди передбачає дію. Патріотом не можна бути, ставлячись до потреб нації споглядально. Патріотизм – це усвідомлення індивідом своєї окремішності, відмінності від певної спільноти і одночасне усвідомлення ним необхідності постійного співвідношення інтересів особи і спільноти, усвідомлення особою інтересів і потреб спільноти як власних та боротьба за їх реалізацію. Загальнолюдські цінності, які буцімто має засвоїти людина не існують. Існують цінності та ідеали певних спільнот, серед яких етнос і політична нація є найбільш системно зорганізованими. Тому людські цінності найбільш повно проявляються саме в національній формі. Вони і виступають тими ціннісними орієнтаціями, які детермінують діяльність людини.

Головною сферою прикладання своїх здібностей людини є професійна діяльність. Як же вона пов'язана, на думку студентів НУХТ, з патріотизмом. Відомо, що трудова міграція серед молоді є сьогодні поширеним явищем. Так, серед опитаних студентів 2-3

курсів НУХТ більше 80% мріють поїхати за кордон для працевлаштування. Причому серед них не лише ті, хто вільно володіє іноземною мовою. Серед всіх студентів, які мріють виїхати працювати за кордон, лише на 5% більше тих, які вільно володіють іноземною мовою (переважно англійською). Серед головних чинників, які спонукають їх до такого кроку, наступні: 1) гідна оплата за працю (51%); 2) умови для самореалізації як фахівця (18%); 3) відсутність попиту на спеціалістів в Україні (12%); відсутність правових норм, які б захищали молодого спеціаліста, безлад в країні (11%); інші – (8%). Відсоток країн, куди мріють поїхати молоді люди такий: а) більше 82% називають – Європа; б) по 3% – Канада, США, Росія, Ізраїль, Туреччина; в) серед країн зустрічаються й такі: Австралія, Китай, Японія, Нова Зеландія тощо – до 3%. Надзвичайно цікавою є відповідь студентів на питання: чи плануєте Ви назавжди покинути Україну. Абсолютна більшість (92%) прагнуть поїхати за кордон на певний проміжок часу, але залишатися там жити назавжди виявили лише 8% відсотків. Висновок може бути таким: сучасна українська молодь патріотично налаштована, але не знаходячи гідних умов свого працевлаштування, прагне це зробити за кордоном. Тому держава має подбати про розробку програми підтримки молоді.

Аннотация

Обосновывается мысль, что общечеловеческие ценности, которые должен усвоить человек не существуют. Существуют ценности та идеалы некоторых общностей, среди которых этнос и политическая нация являются наиболее системно организованными. Поэтому ценности всегда наиболее полно проявляются в национальной форме. Они и выступают теми ориентирами, которые и детерминируют деятельность человека.

Ключевые слова: менталитет, патріотизм, молодь, ціннісні орієнтації, національно-освободительная борьба.

Summary

It is proved that the universal values that person supposedly would learn do not exist. There are values and ideals of certain communities, among which ethnicity and political nation are the most systematically organized. Thus, the values are always the most fully manifested in national form. They are the orientations which determine the human activities.

Keywords: mentality, patriotism, youth values, the national and liberation struggle.

Опубліковано: *Кімов, М. Г.* Патріотизм і ціннісні орієнтації сучасної української молоді / *М. Г. Кімов* // Особистість, суспільство, держава: розуміння свободи і відповідальності: Матеріали XII науково-практичної конференції. – К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2012. – 428 с. – С. 124–126 (0,2 д.а).